

**Sayı** : E-55568171-045-1859  
**Konu** : Görüş Talebi

26.12.2023

## DİYARBAKIR BAROSU BAŞKANLIĞINA

**İlgi** : 19.12.2023 tarihli ve 2023/6387 sayılı yazınız.

"Batman Bantlı Çöpçü Balığına" ilişkin Üniversitemiz Su Ürünleri Fakültesinin görüşü Ek'te gönderilmiş olup bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

**Prof. Dr. Yusuf YILMAZ**  
Rektör

**Ek** : Görüş (3 Sayfa)

***Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.***

**Belge Doğrulama Kodu** : e7c36231e661

**Belge Takip Adresi**: <http://ebys.erdogan.edu.tr/EBYS/eimzadogrulama>

Fener Mah. Zihni Derin Yerleşkesi 53100 Rize / TÜRKİYE  
Telefon No :+90 (464) 223 61 26 Faks No :+90 (464) 223 53 76  
e-Posta :rektorluk@erdogan.edu.tr İnternet Adresi:<http://www.erdogan.edu.tr/>  
Kep Adresi:erdogan@hs01.kep.tr

Bilgi için : FATMA GÜNGÖR  
Bilgisayar İşletmen



**Batman Bantlı Çöpçü Balığı Popülasyonlarının Korunmasının Önemi ve 27.11.2023  
tarih ve 2023/779 esas no'lu HES Bilirkişi Raporu hakkında**

Batman Bantlı Çöpçü Balığı (*Paraschistura chrysicristinae*) 1998 yılında Teodor T. Nalbant tarafından tanımlanarak isimlendirilmiştir. Ancak bu tanımlama 1974 yılında Prof. Dr. Ali Kelle tarafından Batman Suyu (Batman) ve Ambar Çayı (Diyarbakır)'ndan toplanmış 4 birey ile yapılmıştır. Bilinen en büyük boyu 36 mm olan bu türün ilk kez 47 yıl önce tespit edilmesini takiben başka bireylerine rastlanılmamıştır. Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (International Union for the Conservation of Nature, IUCN) tarafından neslinin tehlike altında olduğu düşüncesi ile kırmızı listeye alınmıştır (Freyhof, 2014; [URL-1](#)). Bu sebeple gerek yerli gerekse yabancı araştırmacıların yoğun çabalarına rağmen bu türe mensup bireyler uzun yıllar yakalanamamıştır. IUCN uzmanlarının oluşturduğu liste baz alınarak İngiltere menşeli *Shoal* ([URL-2](#)) ve ABD menşeli *Re:wild* ([URL-3](#)) doğa koruma örgütleri tarafından risk altında olan *Dünya'nın en çok aranan 10 balığı listesine* ([URL-4](#)) dahil edilmiştir. 2021 yılı son çeyreğinde yürütülen kapsamlı arazi çalışmaları ile türün çok dar bir alanda (Batman Barajı'nı besleyen Sarım Deresi, GPS:38°27'56.7"K 40°49'35.0"D ve Sason (Han) Çayı GPS: 38°17'19.2"K 41°17'17.5"D) izole olduğu tespit edilmiştir. Toplamda 23 birey örneklenmesi ile yaklaşık 47 yıl aradan sonra bu türün tekrar keşfi gerek ulusal gerekse de uluslararası medya kuruluşlarında ciddi ses getirmiştir. Yine tarafımızdan Aralık 2021'de Batman Bantlı Çöpçü Balığı'nın bulunduğu akarsulara etkisi olan en büyük üç ilçede (Lice, Kulp [Diyarbakır] ve Sason [Batman]) tehdit unsurları tespit edilmiş ve lise öğrencilerine yönelik 9 günlük farkındalık çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalar sırasında bölgede ekosisteme etkisi olan tehdit unsurları; kuraklık, kirlilik, kanalizasyon atıkları, zirai gübrelerin fazla miktarda uygulanması, plastik atıklar, dere yatağında meydana gelen değişimler, taş ocakları, yasak avcılık, istilacı türler, barajlar ve hidroelektrik santralleri (HES) şeklinde sıralanabilir. Bu tehdit unsurlarının bertarafı veya minimize edilmesi Batman Bantlı Çöpçü Balığı ve bölgedeki diğer ekolojik/ekonomik öneme sahip türlerin korunması açısından büyük önem arz etmektedir.

Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında 27.11.2023 tarih ve 2023/779 sayılı HES Bilirkişi komisyon üyelerince iddia edilen ve hiçbir bilimsel dayanağı olmayan iddialar şaşkınlık yaratıcıdır. Özellikle türün Fırat-Dicle havzası gibi geniş bir yayılım alanına sahip olduğu gerçeği yansıtmadığı gibi türün ilk tanımlamasının yapıldığı lokaliteler olan Batman Suyu (Batman, Malabadi Köprüsü dolayları) ve Ambar Çayı (Diyarbakır)'nda varlığını

sürdüremediği yayınlanmış ve yayınlanmamış onlarca saha çalışması neticesine dayanılarak söylenebilir (Kottelat 2012; Freyhof, 2014; [URL-1](#); Kaya vd. 2016). Ayrıca uzun yıllardır türün koruma statüsünün IUCN’ce kırmızı listede ve nesli tehlike altında gösterilmesine rağmen komisyon üyelerinin hangi bilimsel veriye istinaden böylesi bir çıkarım yaptıkları anlaşılamamıştır. Ambar Çayı’nın yaz aylarında neredeyse kuruma noktasına gelmesinden dolayı bölgedeki çalışmalar neticesiz kalmıştır. Bu nedenle son arama çalışmalarında 1986-1999 yılları arasında Batman Malabadi Köprüsü’nün hemen yukarısında kurulan Batman Barajı’na dökülen akarsulara odaklanılmıştır. Ayrıca, türlerin ekolojik ihtiyaçları morfolojiden ziyade genetik ve çevresel parametrelerin etkileşimi ile şekillenmekte olup, komisyonun *küçük boyutlu olması sebebiyle nispeten küçük sulara yaşamını sürdürebilecek olması sebebiyle projeden kaynaklanabilecek olumsuzluklardan en az seviyede etkileneceği* iddiası bilimsellikten uzak bir değerlendirmedir. 2021 yılında yaptığımız saha çalışmaları neticesinde bu türün mevcut akarsuların en sert akan oksijenli bölgelerinde yaşadığı ve yavaş akıntılı ve durgun kesimleri tercih etmediği gözlemlenmiştir. Bu nedenle türün yayılış gösterdiği iki akarsudan biri olan Sarım Çayı üzerinde yapılacak her türlü doğal olmayan değişim ve akış rejimini değiştirecek faaliyetler doğrudan türün yaşam alanını kısıtlayacak ve tahrip edecektir. Ayrıca, bilirkişi raporunda türün küçük boyulu olmasına dolayısıyla ekonomik değeri olmadığına değinilmiştir. Oysaki ekosistemi oluşturan canlı grupları birbirine besin zinciri ile bağlı olduğu, aldıkları besinlerden elde ettikleri enerjinin bir kısmını zincirinin bir üst halkasındaki canlıya aktardığı ve canlılardan herhangi birinin zarar görmesiyle, madde ve enerji döngüsündeki bu zincirlerin kırıldığı, canlılar arasında var olan karşılıklı etkileşimin bozulduğu bilinen bir gerçektir (Taylan ve Özkoç, 2007). Dolayısıyla, dünya üzerinde **sadece** Batman Sason ve Sarım vadisi akarsuları arasında yer alan bu türün ve Batman Barajı’nın yukarı kesiminde yer alan bölgenin tamamının koruma altına alınarak gelecek nesillere aktarılmasının kritik öneme sahip olduğu kanaatindeyiz. Bu vesile ile türün 47 yıl aradan sonra tekrar keşfini takiben il ve ilçe mülki idare amirleri ile görüşmelerimizi gerçekleştirdik ve kendilerine gerekli bilgilendirmeleri yaptık. Bu vesile ile 27.11.2023 tarih ve 2023/779 sayılı HES Bilirkişi raporunun feshine ve uzman bilirkişi ekibi oluşturularak en güncel bilimsel veriler kullanılarak oluşturulacak rapora göre karar verilmesinin gerek ülkemiz biyoçeşitliliğinin korunması gerekse de doğal mirasımızın gelecek nesillere sürdürülebilir bir şekilde taşınmasının vicdani sorumluluğumuz olduğu kanaatindeyiz. Bilgilerinize sunarız. Saygılar.

## Kaynakça:

Freyhof, J. 2014. *Paraschistura chrysicristinae*. The IUCN Red List of Threatened Species 2014: e.T19889076A19967270.

Kaya, C., Turan, D., & Ünlü, E. (2016). The latest status and distribution of fishes in upper Tigris River and two new records for Turkish freshwaters. *Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences* 16: 545-562.

Kottelat, M. (2012). Conspectus cobitidum: an inventory of the loaches of the world (Teleostei: Cypriniformes: Cobitoidei). *Raffles Bulletin of Zoology. The Raffles Bulletin of Zoology*, 26: 1–199.

Taylan, Z. S., & Özkoç, H. B. (2007). Potansiyel ağır metal kirliliğinin belirlenmesinde akuatik organizmaların biokullanılabilirliği. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 17-33.

Ünlü, E. (2021). Fish Fauna of Ilisu Area on the Tigris River, Before Impoundment of the Ilisu Dam (Turkey). *Transylvanian Review of Systematical and Ecological Research*, 23(3), 73-86.

URL-1: <https://www.iucnredlist.org/species/19889076/19967270>

URL-2: <https://shoalconservation.org>

URL-3: <https://www.rewild.org>

URL-4: <https://shoalconservation.org/search-for-lost-fishes/>

Tüm internet kaynaklarına erişim tarihi: 17 Aralık 2023.

Doç. Dr. Cüneyt KAYA

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi  
Su Ürünleri Fakültesi  
Temel Bilimler Bölümü  
İç Sular Biyolojisi A.B.D.

Dr. Öğr. Üyesi Münevver ORAL

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi  
Su Ürünleri Fakültesi  
Temel Bilimler Bölümü  
İç Sular Biyolojisi A.B.D.